

ДО ПИТАННЯ ФАХОВОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛЬОТЧИКІВ ТАКТИЧНОЇ АВІАЦІЇ У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Роман Невзоров¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-126-8-46>

Неоголошена гібридна війна і військова агресія проти України з 2014 р. яскраво оголили системні прогалини сектору національної безпеки й оборони нашої держави, серед яких не останнє місце займає комплекс проблем в області підготовки професійних військових кадрів. Досвід і практика Антитерористичної операції (АТО, з 2018 р. – операція Об'єднаних сил (ООС)) на Сході України в частині оцінки дій Повітряних Сил Збройних Сил України (ПС ЗС України) виявили, що крім авіаційно-технічного відставання, тактичних прорахунків та нерационального використання ресурсів військової авіації, має місце недостатня готовність безпосередньо льотчиків до бойових дій в реальних умовах військового зіткнення. Оскільки професія військового льотчика є однією з найскладніших у світі, а процес формування льотної майстерності розтягнутий на 10-12 років, розгляд проблеми фахової готовності льотчиків тактичної авіації слід починати з навчання у вищому військовому закладі освіти (ВВЗО).

Взагалі, базове поняття нашого дослідження – готовність – як наукова категорія має полідисциплінарний характер. В найширшому (загальноонтологічному) сенсі воно вживається на означення особливого стану свідомості людини, при якому вона має можливості (попередню підготовку), бажання (мотивацію) та спроможності (компетенції і потенціальні умови) цілеспрямовано займатися певною діяльністю. В межах вказаного розуміння, категорія «готовність» застосовується в двох основних тлумаченнях: широкому – як сукупність професійно обумовлених вимог до представника тієї чи іншої професії та вузькому – як стан мобілізації людини, що забезпечує ефективне виконання певних дій [1, с. 1176; 4, с. 134–135]. Аналіз масиву різнобічної наукової літератури з проблеми готовності переконливо свідчить, що попри різні дисциплінарні і галузеві підходи та позиції магістральним напрямком її інтерпретації є нерозривний причинно-наслідковий зв'язок з категорією діяльності – як готовність саме до діяльності. В свою чергу, поняття «готовність до діяльності» розглядається на сучасному етапі в цілому як комплекс якостей, знань,

¹ Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

практичних навичок і вмінь, станів та відносин, необхідних для досягнення соціально й особистісно значущих цілей і результатів.

В сьогоденнішому науковому дискурсі активно використовується термін «професійна готовність», який безпосередньо ревалентний до проблематики нашого дослідження. В рамках даної статті нас цікавить його психолого-педагогічний контекст. З 70-х рр. минулого століття дискусія навколо нього відбувається переважно в трьох аспектах: готовності до певного виду професійної діяльності, моральної готовності фахівця до виконання професійних завдань та готовності педагога до педагогічної роботи. В цьому дослідженні ми розглядаємо поняття «професійна готовність» в першому з них. Слід зауважити, що тільки на теренах пострадянського наукового простору зустрічається більше ста його визначень. В рамках авторського докторського дисертаційного дослідження ми пропонуємо тлумачити професійну готовність як рівень розвитку особистості, що передбачає сформованість цілісної системи особливих якостей людини, які забезпечують її оптимальне функціонування в професії [3, с. 250]. При цьому, варто розрізнити її від іншого, хоч і змістовно близького поняття готовності до професійної діяльності – останнє відноситься до готовності до праці в цілому і є більш широким за значенням.

У вище згаданому дисертаційному дослідженні ми свідомо використовуємо термін «фахова готовність» стосовно підготовки майбутніх льотчиків тактичної авіації у ВВЗО. У східноєвропейській науковій традиції терміни «професійна готовність» і «фахова готовність» не розрізняються, в першу чергу через те, що в мовних формах (крім української мови) вони не діляться (напр., рос. – «профессиональная готовность», білорус. – «прафесійная гатоўнасць», молдов. – «касіби дайындык» та ін.). В українських профільних дослідженнях ці категорії, як правило, є синонімічними при повному домінуванні семантичної форми «професійна» (за окремим виключенням роботи Н.В. Гузій, яка з філологічної точки зору розрізняє їх за змістом [2, с. 73]). Виходячи з лінгвістичних позицій, доцільним нам вбачається позиція, згідно якої категорія «фах» є більш вузькою за змістом – це вузькоспеціалізована професія або окрема спеціалізація в межах однієї професії, що обов'язково супроводжується вузькоспеціальною підготовкою за окремим освітнім змістом. Якщо професійна готовність орієнтована на виконання професійної діяльності загалом (не обов'язково за здобутим фахом або взагалі без прив'язки до фаху), то фахова готовність завжди спрямована на виконання виключно фахових завдань тієї чи іншої професії та завжди передбачає здобуття певного фаху у закладі вищої освіти. В освітній площині готовність переважно розглядається науковцями в цілому як результат накопиченого індивідуального

досвіду, професійних знань, вмінь та навичок, що по суті отожднює її з поняттям «підготовленість». При цьому, підготовленість завжди пов'язана з готовністю до трудової діяльності в принципі і змістовно не відноситься до готовності до особливих, специфічних умов праці, тобто фахової готовності. На наш погляд, фахову готовність доцільно тлумачити як структурований і педагогічно спроектований набір фахово значимих компетенцій особистості, необхідний для ефективного виконання нею професійної діяльності за здобутим фахом. З вище означеного випливає необхідність виділити фахову готовність в окрему категорію, яка інституційно має бути віднесена до понятійно-категоріального апарату галузі професійної педагогіки та її підгалузей (в нашому випадку – військової педагогіки й професійної авіаційної педагогіки). Характер внутрішніх структурних зв'язків між поняттями «професійна готовність» і «фахова готовність» вбачається нам у вигляді родової і видової категорій відповідно.

Відносно освітнього контексту курсантів-військових льотчиків, фахова готовність екстраполюється на особливості фахової підготовки останніх в умовах ВВЗО (загальна специфіка вищої військової освіти в Україні, теоретичні, тактичні, технічні своєрідності військово-авіаційної освіти та ін.).

Таким чином, наявні передумови для уведення в науковий обіг нової військово-педагогічної категорії «фахова готовність майбутніх льотчиків тактичної авіації», яку ми тлумачимо як комплекс льотно-теоретичних, льотно-практичних, спеціальних фізичних, фізіологічних та психологічних якостей випускника авіаційного ВВЗО, що дозволяють йому впевнено й ефективно здійснювати безпосередню професійну діяльність (виконання бойових польотів) одразу після здобуття відповідного фаху.

References:

1. Bandura A. (1989) Human agency in social cognitive theory. *American psychologist*. vol. 44, pp. 1175–1184.
2. Ghuzij N. V. (2015) *Pedagoghichna tvorchistj, majsternistj, profesionalizm u systemi pidghotovky osvıtjansjkykh kadriv: zdobutky, poshuky, perspektyvy* [Pedagogical creativity, skill, professionalism in the system of educational training: achievements, searches, prospects]. Kyiv: Mikhailo Dragomanov National Pedagogical University. (in Ukrainian)
3. Nevzorov R. V. (2020) Main components of the pedagogical system of ground-based training for combat flights of future pilots of tactical aviation. *Образование в 21-ом веке*. № 1(3). С. 247–257.
4. Platonov K. K. (1986) *Struktura i razvitie lichnosti* [Personality structure and development]. Moscow: Nauka. (in Russian)